Opinienota

Zaaknummer: 30128-2025

Auteur	:	Maartje Rijkers
Domein	:	Ruimte
Team	:	Klimaat & Energie
E-mail	:	Maartje.Rijkers@gemeentemaashorst.nl
Port.	:	Franko van Lankvelt

Aan de leden van de commissie Ruimte, Economie en Financiën (REF) van Maashorst.

Onderwerp
Ambitie bepalen op het onderwerp 'stimuleren biobased en circulair materialen bij nieuwbouw'

Mening geven over

De leden van de commissie REF wordt gevraagd om:

1. Aan te geven of ze herkent dat het stimuleren van biobased bouwen een bijdrage levert aan andere maatschappelijke opgaven, zoals de transitie van het landelijk gebied, het bieden van kansen aan onze MKB, aan betere gezondheid (binnenklimaat van de woning) en klimaatdoelen. En hierbij overwegingen en bedenkingen mee te geven.

2. Haar ambitie aan te geven op het inzetten van biobased materialen in gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed (zie opties A1 of A2).

3. Haar ambitie aan te geven om andere partijen binnen onze gemeente te stimuleren om in te zetten op biobased materialen, zowel op de vraag- als aanbod kant (zie opties B1, B2, B3, B4).

Inleiding

1.1 Aanleiding

De Raad heeft een motie ingediend met als titel "Biobased- en circulaire bouwmaterialen gebruiken bij nieuwbouwprojecten". De gemeenteraad vraagt om te onderzoeken hoe door de gemeente een stimulans gegeven kan worden aan biobased- en circulair bouwen, en op basis daarvan een opinienota uit te werken. Enerzijds heeft deze opinienota een informerende rol, anderzijds geeft deze informatie aanleiding om met elkaar in gesprek te gaan waar we als gemeente kansen of uitdagingen zien. Tijdens de opiniërende avond halen we op welke ambities de leden van de commissie REF zien voor onze gemeente.

In november 2024 is er een informatieavond georganiseerd over biobased en circulair bouwen. Tijdens deze avond hebben de aanwezigen een inleiding op deze onderwerpen gekregen, en zijn er praktijkvoorbeelden gedeeld door Building Balance en Barli.

1.2 Urgentie
Nederland heeft de ambitie om in 2050 een circulaire economie te hebben. Dat betekent dat producten en grondstoffen opnieuw gebruikt worden en er bijna geen afval meer is. Voor de bouw worden meerdere oplossingsrichtingen gegeven. Eén daarvan is het ontwikkelen en gebruiken van alternatieve materialen met minder milieu-impact (b.v. biobased materialen). Een andere oplossingsrichting is het het circulair ontwerpen van gebouwen en bouwwerken zodat objecten en onderdelen in de toekomst herbruikbaar zijn, bijvoorbeeld door losmaakbaar bouwen en zodat materialen in de toekomst hoogwaardig te recyclen zijn.

Om de ambitie voor 2050 te halen, moeten er nu stappen gezet worden. Er gebeurt al het een en ander op dit gebied. Er is nationaal aandacht voor het opschalen van biobased materialen, door de Nationale Aanpak Biobased Bouwen. Met de markt is gekeken wat een haalbare inzet van biobased materialen kan zijn. Er zijn (haalbare) doelen opgesteld voor 2030:

- Tenminste 30% van de isolatie voor verduurzaming is uitgevoerd met biobased materialen.
- Tenminste 30% van de gebruikte materialen voor utiliteitsbouw is biobased.
- Tenminste 10% van het wegmeubilair (inclusief geluidsschermen, verkeersborden, lichtmasten en geleiderails) is biobased.
- Tenminste 15% van het straatmeubilair is biobased.
- Tenminste 15% van de nieuw toegevoegde bitumen in asfalt is minimaal 80% biobased.

Op het gebied van biobased bouwen worden er in onze regio, bij woningcorporaties en bij ondernemers in onze gemeente al stappen gezet. Het is belangrijk om aan te sluiten bij deze energie en bij deze koplopers. Het biedt kansen als we als gemeente mee doen met deze voorrangspositie. Dat levert op langere termijn voordelen op, omdat we dan al meer ingericht zijn op wat een circulaire economie in 2050 van ons verlangt. Gemeente Maashorst heeft al op meerdere manieren blijk gegeven van het belang van biobased en circulair bouwen.
Het college heeft in het Bestuursakkoord aangegeven dat aandacht voor circulaire economie en biobased bouwen belangrijk is. De gemeente Maashorst wil voorwaarden scheppen om te komen tot een toekomstbestendige, duurzaam gebouwde, CO_2 neutrale, leefbare en klimaatbestendige leef- en woonomgeving. Expliciet wordt biobased en circulair bouwen gekoppeld aan kansen voor economie en toerisme, een gezonde agrarische economie, en innovatie.
Het inzetten op ontwikkelingen die meerwaardecreatie opleveren, zijn uitgangspunt zoals bij de Kadernota 2026 is benoemd. Nieuwe ontwikkelingen moeten waarde toevoegen, zodat Maashorst mooier, schoner en sterker wordt. Daarnaast wordt in de Kadernota benadrukt dat we als gemeente ondersteuning willen bieden aan ontwikkelingen die gericht zijn op het verbeteren van de leefkwaliteit in het landelijk gebied.
Biobased teelt en bouwen draagt hier aan bij. Het zorgt voor andere verdienmodellen in de landbouw, draagt bij aan klimaatdoelen en heeft een positieve impact op gezondheid.

De Omgevingsvisie van de gemeente Maashorst benadrukt dat ruimtelijke en sociale vraagstukken integraal opgepakt moeten worden. Daarbij is duurzaamheid een kernbegrip bij alle ruimtelijke vraagstukken. De gemeente Maashorst stelt zich als doel dat de keuzes die wij maken (in-) direct een bijdrage leveren aan het behalen van doelen uit onder andere: het Klimaatakkoord, het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, het uitvoeringsprogramma Circulaire Economie en het Schone Lucht Akkoord.

Biobased en circulair bouwen draagt bij aan Nationale en onze gemeentelijke ambities. Op dit moment is er 'goede grond' in Maashorst om aan te sluiten bij ontwikkelingen in onze regio en gemeente. Het aansluiten bij deze ontwikkeling levert in de toekomst een betere positie op dan dat we nu een meer afwachtende houding hebben.
De vraag ligt nu voor op welke manier we als gemeente kunnen en willen bijdragen aan het stimuleren van biobased en circulair bouwen.

1.3 Definities
Het is belangrijk om te weten wat er bedoeld wordt met de termen biobased en circulair bouwen.

Biobased bouwen en **circulair bouwen** zijn beide duurzame bouwmethodes, maar ze hebben verschillende accenten. Biobased bouwen draait om bouwen met natuurlijke, hernieuwbare materialen, terwijl circulair bouwen draait om het hergebruik en de levenscyclus van materialen, ongeacht of ze biobased of niet zijn. De meest duurzame optie is circulair bouwen met biobased materialen.

Biobased bouwen
Bij biobased bouwen worden materialen gebruikt die van natuurlijke, hernieuwbare bronnen komen, zoals hout, bamboe, hennep, schimmels (mycelium) en stro. Deze materialen slaan CO_2 op tijdens hun groei en na gebruik zijn deze materialen biologisch afbreekbaar of recyclebaar. Voorbeelden zijn het gebruik van hout, dit wordt voornamelijk ingezet voor hoofddraagconstructie en afwerking. Of het gebruik van vezelgewassen zoals vlas, vezelhennep, olifantsgras of stro, wat ingezet kan worden als isolatiemateriaal of afwerking van wanden/gevels.

Circulair bouwen
Circulair bouwen richt zich op het minimaliseren van afval en het maximaal hergebruiken van materialen. Dit betekent dat gebouwen zo worden ontworpen dat onderdelen demonteerbaar en herbruikbaar zijn. Er wordt gewerkt met biobased, gerecyclede of hergebruikte materialen en afval wordt zoveel mogelijk voorkomen.

1.4. *Focus op stimuleren van gebruik van biobased materialen*
De motie vraagt naar onderzoek naar biobased én circulair bouwen. Dit zijn beide grote thema's, waarbij dus de accenten op een ander vlak liggen. Inzetten op beide thema's is erg omvangrijk. We hebben er daarom voor gekozen om ons in deze opinienota op één thema te richten. Vanwege het agrarische karakter van onze gemeente, en de kansen die biobased teelt biedt als bijdrage aan de transitie van het landelijk gebied, focussen we in deze opinienota op de inzet van biobased materialen. Daarnaast speelt in deze overweging ook mee dat er op regionaal-bestuurlijk niveau (bijvoorbeeld NOVEX De Peel) en andere stakeholders in onze gemeente al bezig zijn met het thema biobased bouwen en telen (zie paragraaf 1.5.c). We hoeven op dit gebied als gemeente dus niet alleen te pionieren, maar kunnen aansluiten bij verschillende ontwikkelingen die al in onze regio en in onze gemeente spelen.

In de motie wordt de focus gelegd op nieuwbouw, maar in deze opinienota maken we dit breder. Omdat de inzet van biobased materialen ook toe te passen is op:

- onze eigen interne bedrijfsvoering (inkoop, bv GWW, gemeentelijk vastgoed): omdat we als gemeente een voorbeeldfunctie hebben, en met ons eigen vastgoed en inkoop een aanjagende rol kunnen hebben.
- De isolatieopgave, omdat er de komende jaren veel huizen geïsoleerd moeten worden, we als gemeente betrokken zijn bij het regionale isolatietraject 'Meerjarig Collectief Ontzorgen' en dat de woningcorporaties ook bezig zijn om huurwoningen te isoleren.

- Aandacht voor de biobased-keten (ook aandacht voor de aanbod-kant), omdat er ook voldoende aanbod moet zijn.

1.5. Voordelen, uitdagingen en kansen

1.5.a Voordelen biobased bouwen
Er zijn meerdere voordelen te benoemen voor het gebruik van biobased materialen. Het stimuleren van het telen en het gebruik van biobased materialen kan aan diverse maatschappelijke opgaven een bijdrage leveren. Het draagt bij aan nieuwe verdienmodellen (zowel voor agrariërs als voor aan de bouw gerelateerde bedrijven), het draagt bij aan klimaatdoelen, en het draagt bij aan gezondheid. Hieronder worden de voordelen concreter gemaakt.

Er zijn milieuvoordelen:
- Biobased materialen, hebben een lagere CO_2 uitstoot, ze slaan CO_2 op tijdens de groei, wat helpt bij tegengaan van klimaatverandering. En de productie van biobased materialen vergt minder energie dan traditionele bouwmaterialen.
- Biobased grondstoffen groeien snel terug, in tegenstelling tot schaarse grondstoffen zoals beton en staal. We kunnen deze gewassen in Nederland (vezelgewassen) en in Europa (duurzaam beheerd hout) telen, zodat we minder afhankelijk zijn van landen waar schaarse grondstoffen gedolven worden.
- Biobased teelt stimuleert de biodiversiteit. De teelt van biobased grondstoffen kan natuurvriendelijk worden gedaan.

Er zijn gezondheidsvoordelen:
- Biobased materialen bevatten geen schadelijke stoffen en dragen bij aan een gezond binnenklimaat. Onder andere omdat biobased materialen zoals hout, leem en hennep de luchtvochtigheid kunnen reguleren. En materialen zoals hout en stro isoleren goed en zorgen voor een aangename akoestiek.

Er zijn economische voordelen:
- Biobased bouwen stimuleert de agrarische sector en creëert banen in innovatieve bouwtechnieken.
- De transitie naar duurzame bouw is onvermijdelijk; investeren in biobased materialen zorgt voor een voorsprong. De grotere bouwbedrijven ontwikkelen nu al houtbouw woningen, omdat zij daar markt in zien.
- Het bouwen in hout is lichter en kan in een fabriek geproduceerd worden. Dat maakt dat bouwen sneller (en dus goedkoper) kan.
- Bij een goed ontwerp van een woning hoeft het bouwen in hout en biobased materialen niet duurder te zijn.

1.5.b Uitdagingen biobased bouwen
Er zijn voor het gebruik van biobased materialen ook uitdagingen te benoemen:
- De voordelen van de inzet van biobased materialen komt niet altijd ten goede aan degene die de kosten/investeringen maken. Daarnaast zijn de positieve effecten op klimaatdoelen en gezondheid moeilijk in harde waarde uit te drukken.
- Het idee leeft dat bouwen met biobased materialen duurder kan zijn dan met bouwen met conventionele materialen zoals beton of baksteen. Dit is echter ook mede afhankelijk van ontwerp en expertise van de bouwpartijen.

- Het isoleren van bestaande woningen en gebouwen met biobased materialen kan duurder zijn. Er zijn hier nog geen eenduidige kengetallen voor.
- Veel architecten, aannemers en bouwbedrijven hebben nog weinig ervaring met biobased bouwen. Traditionele bouwmethoden en materialen zijn diepgeworteld, waardoor er soms terughoudendheid is om biobased opties te gebruiken.
- De productiecapaciteit van biobased materialen is nog niet groot genoeg om massaal te concurreren met traditionele bouwmaterialen. En de beschikbaarheid van biobased materialen is afhankelijk van landbouwopbrengsten, wat kan leiden tot wisselende prijzen.
- Sommige biobased materialen hebben extra behandeling nodig om te voldoen aan sterkte- en brandveiligheidseisen. Als ze niet goed worden verwerkt, kunnen hout en andere biobased materialen gevoeliger zijn voor vocht, schimmels en ongedierte. Sommige biobased materialen hebben een kortere levensduur of speciale opslag- en transportvereisten.
- Niet alle biobased materialen zijn genormeerd of gecertificeerd, wat het moeilijker maakt om ze op grote schaal toe te passen.

Het gebruik van biobased materialen staat nog in de beginfase. Met het opschalen van de inzet van biobased materialen, zal een deel van bovengenoemde nadelen wegvallen. Nu wordt nog maar een paar procent van de bouw uitgevoerd in houtbouw en biobased materialen. We spreken van een social tippingpoint als 25% van de bouw uitgevoerd wordt met biobased materialen, dan kunnen we spreken van een doorbraak voor biobased bouwen. De verwachting is dat binnen 5 a 10 jaar zo'n 25% van de marktaanvraag in houtbouw wordt toegepast.

1.5.c Kansen

Er zijn een aantal kansen te benoemen, die het inzetten en opschalen van biobased materialen in onze gemeente interessant maken:

- Building Balance heeft aandacht voor zowel de vraag-kant, als de aanbod-kant. Oftewel 'Van Land tot Pand'. De organisatie Building Balance helpt overheden en de keten om de vraag en het aanbod van biobased materialen te stimuleren. Er is veel kennis aanwezig bij deze organisatie en die kunnen we als gemeente inzetten. Er worden gesprekken gevoerd om ook in onze regio een samenwerking op te zetten om waarde toe te voegen aan de keten 'Van Land tot Pand'. Bij deze gesprekken zijn telers, financiers, bouwers, architecten, producenten, woningcorporaties en gemeenten betrokken.
- Biobased bouwen heeft de aandacht van de provincie. De provincie Noord-Brabant investeert €1,53 miljoen in de biobased landbouweconomie volgens de Nationale Aanpak Biobased Bouwen
- Door NOVEX De Peel is biobased bouwen aangewezen als sleutelthema. De woningbouwopgave in De Peel vraagt om duurzame bouwmaterialen. Met partijen in de gehele keten – vraag én aanbod – worden kansrijke teelten onderzocht. De NOVEX heeft een kwartiermaker aangesteld om te verkennen waar en hoe hulp en ondersteuning geboden kan worden om dit thema in beweging of in een volgende versnelling te krijgen,.
- Een ander sleutelthema van de NOVEX is de Noordelijke Peelpoort, waar we als gemeente Maashorst kwartiermaker zijn. Hier wordt verkend of dit gebied zich kan ontwikkelen tot landbouwcampus met tegelijkertijd een verbetering van natuur- en leefomgevingskwaliteit. Hier kan zeker een koppeling gemaakt worden met biobased bouwen.
- Agro Proeftuin de Peel werkt samen met SPARK op het thema van biobased gewassen. De SPARK campus in Den Bosch brengt met het innovatielab ontwerp-, bouw- én techniekssector samen, zodat er sneller gebruik gemaakt kan worden van slimme technieken die er zijn. Het toepassen van biobased materialen vereist een andere manier van ontwerpen, bouwen en onderhoud. Bij SPARK worden mensen hiervoor opgeleid.

- Woningcorporaties Area en Mooiland hebben zich gecommitteerd aan het gebruik van biobased bouwmaterialen.
- Er zijn ontwikkelaars, bouwbedrijven en aan de bouw gelieerde bedrijven in onze gemeente die ervaring hebben met biobased bouwen. Zo heeft één van de bedrijven onlangs een intentieovereenkomst gesloten met Building Balance om te werken aan het doel dat in 2030 30% van de nieuwbouwwoningen (tot maximaal vijf bouwlagen) voor minstens 30% uit biobased bouwmaterialen bestaan.
- Er zijn ook agrariërs in onze gemeente die ervaring hebben met biobased teelt.

Kernboodschap
De Raad gaat met elkaar in gesprek over de voordelen en uitdagingen op het gebied van biobased bouwen en geeft aan welke kansen zij zien om als gemeente biobased bouwen te stimuleren. Waarbij uitdrukkelijk aandacht is voor de mogelijkheden voor inzet van biobased materialen bij ons eigen vastgoed, de samenwerking met anderen, en de keten 'Van Land tot Pand'.

Oplossingsrichtingen/Keuzemogelijkheden/Toelichting
2.1. *Stand van zaken*
Het is niet zo dat we als gemeente nu nog niks doen. Er zijn de afgelopen tijd al stappen gezet in het thema biobased bouwen.

- Bij de Pilot Park Maashorst kamer 4 is geëxperimenteerd met een nieuwe manier van uitvragen. In de uitvraag zijn extra punten toegekend aan de initiatieven waar biobased materialen toegepast worden.
- In het regionaal project 'Meerjarig Collectief Ontzorgen' wordt een inspanningsverplichting opgenomen om te streven naar de uitgangspunten zoals de Nationale Aanpak Biobased Bouwen die heeft opgesteld. In dit project is leergeld beschikbaar, en een deel van dat budget is gereserveerd om te monitoren en eventueel bij te sturen op het verhogen op het aandeel biobased isolatiematerialen.
- In het duurzaamheidsakkoord met de woningcorporaties is aandacht voor het thema biobased bouwen. We zoeken hier actief de samenwerking op met Area en Mooiland.
- Inkoop voor civiel en openbare ruimte.

2.2 Extra mogelijkheden om te stimuleren
Er zijn verschillende manieren hoe een gemeente het gebruik en aanbod van biobased materialen extra kan stimuleren. De gemeente kan een voorbeeldfunctie innemen door zelf in te zetten op biobased materialen (zie A). En we kunnen kijken hoe we samen met anderen de vraag en het aanbod van biobased materialen stimuleren (zie B).

A. <u>Het goede voorbeeld geven bij gemeentelijk vastgoed en inkopen</u>
Er zijn geen wettelijke verplichtingen om biobased materialen te gebruiken. Wel zijn er nationale ambities opgesteld, die verondersteld worden haalbaar te zijn, zie de Nationale Aanpak Biobased Bouwen. De gemeente kan, vanwege veel eigen vastgoed en grote inkoopvraag, een belangrijke rol spelen bij het opschalen van de vraag naar biobased materialen.
Als gemeente kunnen we zelf bepalen wat onze ambitie is voor het gebruik van biobased materialen.

We kunnen als gemeente biobased materialen inzetten bij:

- Inkoop voor Grond Weg en Waterbouw;
- Inkoop voor bedrijfsvoering/facilitair;
- gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed biobased isoleren;
- nieuw te ontwikkelen gemeentelijk vastgoed realiseren met biobased materialen.

Als we dit als gemeente willen doen, of hiermee willen gaan experimenteren, dan kunnen we:

- Ambitie A1: de uitgangspunten van de Nationale Aanpak Biobased Bouwen als uitgangspunt nemen (zie paragraaf 1.2).
- Ambitie A2: Als we hier meer koploper in willen zijn (en nog meer willen bijdragen aan de opschaling) dan kunnen we er als gemeente voor kiezen om onderzoek te doen naar waar, afhankelijk van wat de markt aan kan, we hogere ambities kunnen stellen.

B. Stimuleren van/ met anderen

De manieren om samen met anderen biobased aanbod en vraag te stimuleren lopen meer uiteen dan bij A.

Stimuleren van de vraag naar biobased materialen (B1 t/m B3)

We kunnen ons als gemeente richten op het vergroten van de vraag kant. Dat kan door:

- Ambitie B1: Actief informeren. Niet alle bedrijven en consumenten zijn op de hoogte van de voordelen en mogelijkheden van biobased materialen. We kunnen ons inzetten om hier meer informatie over te delen. Bijvoorbeeld via de website, of door het organiseren van (netwerk)bijeenkomsten.
- Ambitie B2:) Samenwerken met woningcorporaties: afspraken maken over aandeel biobased materialen.
- Ambitie B3: Met financiële prikkels kunnen burgers en ondernemers extra gestimuleerd worden:
    - Subsidie voor biobased isoleren (bv meenemen in Meerjarig Collectief Ontzorgen).
    - Pachtbeleid: voorrang geven aan initiatiefnemers die biobased teelt toepassen.
    - Verduurzamen van de marktuitvraag: De Nationale overheid geeft nu aan dat er bij nieuwbouw geen aanvullende duurzaamheidseisen opgelegd mogen worden door gemeenten. Gemeenten mogen de markt wel uitdagen bij marktuitvragen. Bij gebiedsontwikkelingen op eigen gronden kunnen we een marktaanvraag uitzetten waarbij biobased bouwen gestimuleerd wordt of als eis wordt gesteld. Er is in Nederland al best wat kennis op dit onderwerp aanwezig. Building Balance kan helpen om dit te ontwikkelen.

Deze opties zijn op zichzelf staand. Optie B3 kan bijvoorbeeld ingezet worden, zonder optie B1 en B2 in te zetten. Wel geven de opties een opbouw van inspanningen weer. Optie B1 vraagt minder inzet dan optie B3. Daarbij is het ook goed om te noemen dat dit ook geldt voor het te verwachten resultaat. Optie B1 zal minder effectief zijn, dan optie B3.

Stimuleren van de keten 'van Land tot Pand' (B4)

Als de vraag stijgt, is het ook belangrijk dat de materialen beschikbaar zijn. En andersom, er wordt alleen geteeld als er afnamegarantie is. Als gemeente kunnen we ons inzetten om de gehele keten, dus zowel vraag- en aanbod (telen, verwerken) kant te stimuleren. Bijvoorbeeld door:

- Aansluiten bij sleutelthema NOVEX de Peel.
- Verkennen mogelijke samenwerking met Regio Noord-Oost Brabant (RNOB).

- Samenwerking met Building Balance om project ‘van Land tot Pand’ op te zetten.

Optie B4 kan zich ook los verhouden tot opties B1 tot en met B3.
Bij optie B4 is op voorhand minder scherp duidelijk wat de inspanningen en wat het effect is. Deze optie zal meer effect hebben op de transitie van het landelijk gebied dan de opties B1 tot en met B3.

Vervolg
De input wordt meegenomen in de Duurzame Doelen Agenda ‘Materialen en grondstoffen’. Na het opstellen van deze Duurzame Doelen Agenda, wordt er uitvoering gegeven aan de vastgestelde doelen en activiteiten. Indien dat financiële consequenties heeft, zal dat worden ingebracht in de Kaderbegroting 2027.

Bijlagen
Bijlage 1: Motie ‘biobased en circulair bouwen’

Ter informatie:
1: Documentaire VPRO Tegenlicht: 'Bouwen met de boer' In 'Bouwen met de boer' volgt Tegenlicht pioniers die met natuurlijke, lokale materialen aan de slag gaan als akkerbouwer of in de bouw en zo onderdeel zijn van de materialentransitie.
Link: bouwen met de boer - VPRO

Maashorst, 22 april 2025

College van burgemeester en wethouders,
De secretaris, de burgemeester,

J.A.G.M . van Aaken J.A. van der Pas